



## 28 BAŤA VYCHOVÁVATEĽ

Školy, ktoré pre vás budujeme, majú v prvom rade za účel naučiť vás umeniu zarábať viac peňazí pri menšej drine, ako to dokázali vaši rodičia. Tomáš Baťa.

Ľudské znalosti a vedomosti boli základom podnikového kapitálu, tak, ako je to aj v súčasnosti len u najlepších svetových podnikov.

Baťov podnik bol podnikom **znalostným**. Tomáš Baťa budoval ľudí, ktorí potom vybudovali závod. Baťa bol vedomostne orientovaný manažér. Ľudí považoval za základný zdroj hodnôt v podniku. Vzdelávanie a výchova v Baťových závodoch prebiehali v troch základných úrovniach:

- Výchova mladých mužov a mladých žien v učňovských školách.
- Príprava nových pracovníkov v školiacich dielňach a odborných školách.
- Odborná príprava na vyšších typoch škôl a v špecializovaných kurzoch.

## 29 BAŤOVA ŠKOLA PRÁCE

Vybudovať z mladých ľudí veľkých sa dá len výchovou. Čím je človek mladší, tým je výchova jednoduchšia. Chceme učiť naše deti tak dokonale, aby oni mohli byť nielen našimi žiakmi, ale i našimi učiteľmi. Tomáš Baťa.

Baťa podobne ako väčšina úspešných podnikateľov vo fáze dynamického rastu firmy, pociťoval akútny nedostatok kvalitnej pracovnej sily. Nakoľko v okolí Zlína nevedel nájsť zamestnancov, ktorí by spĺňali jeho náročné požiadavky, **pustil sa do ich formovania sám**. Do vzdelávania investoval veľké množstvo finančných prostriedkov s cieľom vybudovať stálu zásobáreň kvalitnej pracovnej sily. Držal sa hesla: „Ak chceme mať kvalitných spolupracovníkov, musíme si ich vychovať.“

Do školy práce prichádzali mladí ľudia vo veku **14 rokov**. Podmienkou bolo, aby pochádzali z poriadnych rodín. Škola získala výrobnú povest, pretože Baťa zamestnával najlepších učiteľov a vychovávateľov a všetko, čo sa v škole učilo, malo konkrétny cieľ a praktický úžitok. Aby sa vyučovanie skvalitnilo a učelia angažovali, bol vypracovaný motivačný program zvláštnych odmien pre učiteľov. Zvláštna odmena sa vyplácala len za nadprácu, za zvláštne úlohy alebo mimoriadne vynikajúce výsledky v školstve, vyučovaní a výchove-gestorstvo nad predmetom, iniciatívne návrhy, výskum, príprava učebných textov a učebníc, písanie kníh. Prácu učiteľov hodnotil riaditeľ školy.

Baťa podporoval chudobných študentov a prednosť mali u neho deti z obuvníckych rodín. Baťa prijímal do školy deti bez predchádzajúcich zlých návykov a skúseností, pretože zastával názor, že je ľahšie vychovať pracovníka od základu, ako meniť jeho návyky.

V Baťovej škole platila zásada, že **práca musí byť hlavnou vyučovacou metódou**. Všetky teoretické vedomosti museli byť overené praxou a vlastnou osobnou skúsenosťou.

Pri formovaní mladého človeka venovalo vedenie firmy veľkú pozornosť vzájomnému prepojeniu pracovnej výchovy v dielňach závodu, teoretickej výučbe v škole a internátnej výchove.

Baťova škola práce trvala 3, neskôr 4 roky. **Režim bol prísny**. Na internátoch vládli prísne podmienky, takmer **vojenská disciplína**. Vychovávateľia realizovali každodennú kontrolu čistoty spojenú s bodovým hodnotením. Každý žiak dostal pri prijatí vlastný kartotekový záznam, do ktorého sa zapisovali všetky potrebné údaje pre hodnotenie.

Vo vzdelávacom systéme hrala dôležitú úlohu osoba vychovávateľa. Každý vychovávateľ mal na starosti skupinu mladých mužov-tábor. V tábore bolo 80-120 mladých mužov.

### **Dobrý vychovávateľ mal tieto vlastnosti:**

Je pre mladých mužov výchovnou autoritou, múdrom radcom a priateľom. Jeho autorita spočíva vo vedomostiach, výchovných zásadách, pravej láske k mládeži a v hodnote mravnej povahy. Vychovávateľova osobnosť vyžaduje sebaovládanie, múdru rozvahu, dôslednosť, starostlivosť spojenú s láskavosťou, taktom, vnímavosťou a životnou rozvážnosťou. Vychovávateľ dbá o svoj zovňajšok, vybrané spoločenské formy a správanie, aby bol príkladom. Vychovávateľ má najprv poznať vlastnú prácu, firemnú výrobnú organizáciu, aby to vedel prenášať na zverencov. Je dobrým odborníkom v niektorom odbore. Je ženatý.

Mladým mužom a mladým ženám **bolo zakázané prijímať podporu z domova a všetky svoje výdavky a životné potreby si hradili len z vlastných príjmov**. Deň začínali o 6,00 rozcvičkou. **Cez deň pracovali ako dospelí robotníci v továrni od 7,00 do 17,00 s 2 hodinovou prestávkou na obed a oddych**. Počas školy prešli celým výrobným procesom. **Po skončení práce ich čakalo 3 hodinové vyučovanie**. V škole sa učili ovládať účtovníctvo a cudzie jazyky. Podstatou výučby bola praktická ekonómia a zostavovanie rozpočtov. Dokázali vlastnoručne vyrábať topánky.

**Za prácu v továrni dostávali mzdu**. V prvom ročníku 145 Kč, v druhom 166 Kč, v treťom 187 Kč. **Baťa ich učil umeniu šetriť a hospodárne vynakladať finančné prostriedky**. Zo zarobenej mzdy sa časť strhávala na úhradu nákladov na ubytovanie, stravu, študijné pomôcky, oblečenie. **Podpora zo strany rodičov bola zakázaná s cieľom, aby sa študenti naučili čo najlepšie hospodáriť s vlastnými peniazmi**. Baťa chcel, aby si mladý muž do 24 rokov našetril 100 000 Kč. Hospodárenie sa realizovalo podľa plánov, ktoré mladí muži vypracovávali týždenne. V Baťových závodoch sledovali vychovávateľia výšku úspor mladých mužov a žien, nakoľko bola dôležitým kritériom ich hodnotenia. Úspory po odpočítaní nákladov boli uložené na 10% úrok a **vyberať si z nich mohli študenti len so súhlasom vychovávateľa**. Každý výdavok musel byť naplánovaný a byť súčasťou týždenného výkazu.

Potrebné vlastnosti budúcich podnikateľov mali vychovávateľia rozvíjať nasledovne.

V prvom roku BŠP sa mali mladí muži naučiť **poslušnosti, čistote a poriadku**. Boli vedení k osobnej zodpovednosti, **aby si navykli na pravdivosť a plnenie sľubov**. Mladý muž musel **poslušne vypočuť všetky príkazy v továrni, v škole a internáte**. Odmietnutie poslušnosti bolo dôvodom prepustenia.

Cieľom výchovy v druhom ročníku bolo **slušné správanie, absolútna poslušnosť, zmysel pre poriadok a čistotu osobnú, aj okolia, presné a včasné planenie povinností, charakter, kamarátsstvo, pospolitosť**.

V tretom ročníku a neskôr vo štvrtom ročníku mali byť mladí muži vedení k **úplnej samostatnosti v jednaní, aj myslení.**

Pre mladé ženy organizoval Baťa aj **výchovu vo vedení domácnosti.** Navštevovali kurzy varenia, šitia, hygieny, starostlivosti o deti a domácnosť. **Ženy mohli v Baťových závodoch pracovať len dovedy, kým sa nevydali.** Po sobášii museli odísť z práce, pretože podľa Baťu sa **zamestnaná žena nemohla poriadne starať o domácnosť a rodinu.** Baťa platil svojim mužským zamestnancom toľko, aby ich **manželky nemuseli pracovať.**

Podmienky v BŠP boli náročné a veľa študentov, viac ako 50%, sa vzdalo ešte pred jej dokončením. Tí, ktorí vydržali, opúšťali brány školy s praktickým vzdelaním a so slušnými úsporami.

V druhej polovici 30-ych rokov pocitovali absenciu **vzdelávania pre manažérov,** preto začali budovať nadštandardný stupeň výchovy-**Tomášov.** Tí najlepší študenti BŠP sa nazývali Tomášovci.

Tomášovci boli pripravovaní na vedúce pozície v modernom hospodárstve. Podľa elitných anglických a amerických vysokých škôl vychovávali v nich **biznismenov.** Mimo práce museli **chodiť elegantne oblečení v oblekoch a cylindri** a v škole ich učili zvyklostiam **vyššej spoločnosti, cudzím jazykom, ale aj spoločenskému správaniu.** Učili sa **jednať s ľuďmi a stolovať.** Slávnostný odev odkladali len v továrni, kde museli pracovať rovnako, ako ostatní študenti. Vychovávateľ musel v nich vzbudiť snahu o **sebazdokonaľovanie, sebaovládanie a osobný rast.** Vyučovanie malo ráz diskusií.

Pri otvorení bolo na štúdium prijatých 60 mladých mužov. **Mali sa naučiť zachovať sa správne v každej situácii, nenechať sa vyviešť z miery nikým a ničím.** Učili sa **vystupovať pred fórom, umeniu diskutovať, zabávať sa a tancovať.**

Zaujímavý experiment skončil v roku 1940.

Okrem prípravy a výchovy mladej generácie sa firma intenzívne venovala aj **vzdelávaniu a zvyšovaniu odbornej kvalifikácie spolupracovníkov.** Spoločnosť veľa investovala do ľudských zdrojov. Pre zamestnancov boli organizované **viaceré kurzy a školenia- kurz kreslenia, krájania vzorov.**

Baťove závody sa venovali **výchove administratívnych pracovníkov a obchodným disciplinám:**

- Jazykové kurzy.
- Hospodárske (gazdiná) kurzy pre ženy.
- Pedikérske kurzy.
- Kurzy pre predavačov.

Výučba v **exportnej škole** (2 roky) prebiehala popri zamestnaní. Vyučovali sa **cudzíe jazyky a zvyklosti zákazníkov v cudzích krajinách.**

**Vyššia ľudová škola Tomáša Baťu,** bola založená v roku 1932. Organizovala **prednášky o aktuálnych problémoch verejného, politického a hospodárskeho života.** Vedenie vyplácalo každému zamestnancovi, ktorý osvedčil svoju znalosť cudzieho jazyka pred komisiou, sumu 50 Kč týždenne.

Škola pre novoprijatých zamestnancov plnila úlohu zásobárne pracovnej sily. V Baťových závodoch bola veľká fluktuácia-prirodzený úbytok, vysoké nároky. Preto bolo potrebné zriadiť školskú dielňu pre

novoprijatých zamestnancov. Zaškoľovanie trvalo 6-80 dní. Praktickú výučbu dopĺňalo teoretické vyučovanie v trvaní jednej hodiny denne. Školy boli dve: **obuvnícka škola a gumárenská škola.**

**Študijný ústav Tomáša Baťu,** založený v roku 1935, vznikol s cieľom **oboznamovať pracovníkov s najnovšími poznatkami vo vedných odboroch a praxi súvisiacich s prevádzkou koncernu.** Ústav organizoval **početné vzdelávanie a odborné kurzy pre vedúcich a majstrov.** Súčasťou ústavu bola odborná knižnica, bohaté zbierky, **odborné pracovne a laboratória.** Pozývali prednášať významné osobnosti, špecialistov a vlastných odborníkov.

**Pre spoločnosť platila zásada, že všetky znalosti a vedomosti sú spoločným majetkom.** Preto mal každý vedúci pracovník povinnosť odovzdávať skúsenosti podriadeným. Každý pracovník musel mať za seba **pripraveného náhradníka** v prípade, že by bol presunutý na inú, zodpovednejšiu funkciu.